

»NA SLOBODU STE POZVANI BRAĆO« (apostol Pavle u poslanici Galatima, 5, 13-15)

Vladeta JEROTIĆ
Beograd

Čini se, da nikad nije dovoljno reći izgovoreno o *slobodi* koju Bog očekuje od čoveka, čovek od Boga, čovek od čoveka! A izgleda da čovek nikada nije bio manje slobodan nego danas, u XXI veku, kada svi (skoro bismo rekli, doslovno svi) narodi sveta vapiju, kliču, prete, zahtevaju - slobodi (u). Nešto sa pojmom slobode kao da nije u redu; što o njoj više govorimo i pišemo, sve smo zbunjeniji, kao da nam sloboda neprestano izmiče iz ruku, iz polja vida, iz centra razmišljanja. Verovatno da je tako i sa ostalim suštinskim pojmovima ljudskog bića i njegovog života, kao što su: Bog, Dobro i Zlo, smrt, ljubav, dabome, i sloboda.

Najpre bi antropolozi trebalo da nam odgovore na pitanje, da li se i kako definisala sloboda (a i ljubav) pre više hiljada godina, na osvit u ove naše, i drugih, nama poznatih civilizacija (haldejske, sumerske, akadske). Koliko mi je poznato (a nije mi dovoljno poznato) u daljoj prošlosti najstarijih civilizacija pojmovi, kao što su ljubav, sloboda, bili su još neodredljivi, nejasni, u svakom slučaju slabo diferencirani*

* Među nekim savremenim pravoslavnim teolozima prevladuje mišljenje da je tek od vremena jevrejske monoteističke religije, ali još ne dovoljno (Jahve je ljubomorni bog!), počinje lagano proces shvatanja Milosti Božije koja daje ljudima slobodu i ljubav; samim tim etički dualizam postaje u hrišćanstvu jak, Bog ostaje van zla, a na čoveku je odluka.

Ako je ova konstatacija antropologa tačna, kakav zaključak (hrišćanski?) valja doneti? Zavisno ili nezavisno od fizičke i materijalne evolucije čoveka i čovečanstva, nije li njegova duhovna evolucija tekla sporo i sa zastojećima? Nije li se to naša kolektivna svest (arhaisko-incestuoza), paganska, nmogobožačka, osvetoljubiva itd.) veoma sporo obrazovala iz kolektivno-nesvesnog (arhetlpskog) i potom stvarala onu svest koju mi danas, u dijalektičkom spregu sa nesvesnim (ne suprotstavljajući svesno nesvesnom i obratno, prema Rikeru) nazivamo narodna, familijarna, nacionalna i *lična* svest (mada su svi ovi slojevi u čoveku delatni i dalje, i u nesvesnom delu njegove složene psihe)! Ili je u pitanju »zaborav bića«, preegzistentnog (naravno, onda, i Božjeg) i precivilizacijskog (ne u smislu necivilizacijskog, već drukčije civilizacijskog)?

Okrenimo se sada hrišćanskom početku računanja vremena, Novom Zavetu, poslanicama apostola Pavla i Svetim Ocima Crkve, uvek u vezi (ne uvek dovoljno shvatljivoj) sa Starim Zavetom. Među najpoznatijim i najčitanim Svetim Ocima Crkve (naročito onim od II-VII veka: Makarije Egipatski, Vasilije Veliki, Jovan Zlatoust, Grigorije Bogoslov, Maksim Ispovednik, Jefrem i Isak

Sirjanin i drugi) saglasnost u pogledu Božije namere (i namene) da čoveka.... stvori za »slobodu« - potpuna je. Čovek je stvoren po »obrazu i podobiju Božijem*«, dakle, slobodan, a onda i odgovoran za svoja dela, jer svaka odgovornost podrazumeva slobodu.

*Sveti Vasilije Veliki (IV vek) tumači ove reči iz Biblije tako da »obraz« dobijamo stvaranjem, a

»podobije« stičemo voljom.

Bog nam ništa ne pruža prisilno: »Ako želiš, možeš se uništiti. Tvoja priroda se menja: ako hoćeš da bogohuliš, da spravljaš kakve otrove i da ubiješ nekoga, niko ti se ne suprotstavlja i niko te ne sprečava«. Ove reči i upozorenje Svetog Makarija Egipatskog iz dalekog IV veka, deluju mi savremenije nego ikad. Čovek je danas tako usavršio tehniku »spravljanja otrova« kojima može da ubije druge, da je na putu da ubije celu planetu Zemlju (čovekobog naspram Bogočoveka!). Čovek se tako udaljio (već odavno) od svake zajednice sa Bogom, da je onda postalo »prirodno«, da on ne oseća nikakvu odgovornost prema tvorevini (jer je tvorevina proizvod slučaja!).

Eto, paradoksa! Od čoveka, tvorevine Božije, nekada (kada?) slobodnog, kome je čitava Zemlja sa njenim prelepim bogatstvima stajala na usluzi i nudila mu izobilje raznovrsnih plodova, čovek je postao stvor bez slobode, na »pustoj zemlji« i sa »šupljim« ljudima (T. S. Eliot), koji čezne i viče: dajte mi slobodu, meni lično i mome narodu! Sloboda bez Boga! U ime čega i koga tada - sloboda? Da li u ime humanizovanog čoveka koji je od »prirodnog divljaka« postao osvešćeni čovek, koji iako misli (da li i veruje?) da je čovek plod milionima dugog evolucionog razvoja, dok su zemlja, priroda i kosmos proizvod »slučaja« - ipak želi da opstane na Zemlji, da živi humanim životom, možda jednom, da uz pomoć nauke savlada i smrt!

Bunt čoveka protiv Boga, započet u vremenu-nevremenu mitskog »pada I praroditeljskog greha« (o kom pad u, začudo, pričaju i najstariji mitovi čovečanstva), okončava se danas opštim buntom i ratom »svih protiv svih«. Gde je Bog da to spreči, zašto Bog šuti, da li se to Bog poukao od ljudi i Zemlje, zašto Bog nije stvorio čoveka »po prirodi bezgrešnog?« Sve sama »prirodna« pitanja čoveka, jednom, bitno, otuđenog od Boga. Da li ima pravih odgovora na ova neprava, a »prirodna« pitanja čovekova? Odgovora, razume se, ima - to su oni isti odgovori koje je još »Adam« čuo - ali oni ne dopiru više do čoveka, do njegovog razuma i uma, niti do njegovog srca. Čovek sluša odgovore, ali ne čuje, jer (opet davno) reče »bezumnik u srcu svome: nema Boga« (nije li ovo već David znao!).

A odgovori su tu, sasvim blizu čoveka i glase: »Da je čovek sazdan od Boga po prirodi bezgrešan, tada bi čovek prinudno ostao u zajednici sa Bogom, a ne bi bio izraz čovekove ljubavi prema Tvorcu ... vrlina se postiže slobodnom voljom, a ne prinudom... Onaj, dakle, koji optužuje Tvorca za to što nas nije stvorio bezgrešnima po prirodi, taj umesto slovesne prirode izabira beslovesnu, odnosno izabira prirodu u kojoj nem a kretnje i nagona volje«, piše Sveti Vasilije Veliki.

Na pitanje zašto Bog šuti, odgovor bi mogao da bude takođe u vidu pitanja: Zar Bog ćuti, zar nam ne govori neprestano, kroz prirodu, kroz ljubav drugog čoveka, kroz genijalnog stvaraoca, kroz Crkvu i u njoj kroz liturgiju i Evharistiju, kroz Davidove Psalme...? Ako baš hoćemo da verujem o da bog ćuti ili da je ućutao, zar ne bismo s pravom mogli reći: kroz Bogočoveka Isusa Hrista, svoga Sina i Drugo Lice Svete Trojice, Bog je čoveku sve rekao što mu je potrebno, i za život i za spasenje. Njegovo »ćutanje« onda, čekanje je čovekovog odgovora na javno i jasno izgovorenu Reč Božju (najpre kroz Mojsija, a onda silovito i trajno kroz Isusa Hrista) u Jovanovom Jevanđelju: » U početku bješe Logos (Riječ) i Logos bješe u Boga i Logos bješe Bog ... bješe svjetlost istinita koja obasjava svakoga čovjeka koji dolazi na svijet/U svijetu bješe, i svijet kroz njega postade, i svijet ga ne pozna/Svojima dođe, i svoji ga ne primiše/A onima koji ga primiše dade vlast da budu čeda Božija, onima koji vjeruju u Ime njegovo i koji se ne rodiše od krvi, ili od žene tjelesne, ni od želje m uževljeve, nego od Boga«.

I na stalno čovekovo pitanje: gde je Bog da spreči zlo i njegovo ubrzano širenje, odgovor smo naveli (ranije u ovom članku), a potiče od Svetog Makarija Egipatskog. Svetiteljev odgovor koji

može delovati sablažnjivo i na nekog vernika danas, prihvatam sa smirenošću i nepokolebljivom verom, i u Božiju ljubav i u Božiju pravednost, a odgovor smo čuli: Slobodan si, čoveče, pa ako želiš, možeš uništiti i prirodu i sebe! Bog te neće prisiliti da učiniš ono što ne želiš!

Možda su nam sada bliže i milije reči apostola Pavla (u njegovoj poslanici Galatima povodom rasprave među Jevrejima, i ne Jevrejima a o obavezi obrezanja) koje su i naslov našeg članka, a koje u celini glase: »Jer ste vi, braćo, na slobodu pozvani; samo ne slobodu za ugađanje tijelu, nego da iz ljubavi služite jedni drugima«,

Evo i drugog paradoksa današnjice! Na jednoj strani, širom zemljine kugle, uglavnom one istočne i južne, zahteva se sloboda (od ropstva grehu kada su u pitanju istinski vernici, ali i sloboda od nasilničkog gospodarenja državama) i to prvenstveno sloboda za dovoljno hleba (a onda, možda, i za Boga), dok na drugoj strani zemlje, uglavnom one zapadne i severne, »sloboda« se nudi u izobilju svima, u hlebu i zabavi, u svakojakom »ugađanju tijelu«, uvek praćena sve žešćom relativizacijom pojmova »dobra i zla« (ako Boga nema, sve je dozvoljeno; Dostojevski je uvek savremen!)

Ne možemo o slobodi ni razmišljati ni osećati kako treba, bez prizivanja Boga. Svako drugačije umovanje o slobodi vodi čoveka u ćorsokak neslobode. Sloboda je moguća kao unutarnje otkrovenje Boga u svakom od nas. Samo je tada sloboda slobodna, jer je i radosna!